

HALLINTOVALIOKUNNAN LAUSUNTO 20/2002 vp

Valtioneuvoston kirjelmä ehdotuksesta neuvoston direktiiviksi (lyhytaikainen oleskelulupa laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan uhreille)

Suurelle valiokunnalle

JOHDANTO

Vireilletulo

Eduskunnan puhemies on 6 päivänä kesäkuuta 2002 lähettänyt valtioneuvoston kirjelmän ehdotuksesta Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiiviksi (lyhytaikainen oleskelulupa laittoman maahanmuuton ja ihmiskaupan uhreille) (U 28/2002 vp) käsiteltäväksi suureen valiokuntaan ja samalla määrännyt, että hallintovaliokun-

nan on annettava asiasta lausuntonsa suurelle valiokunnalle.

Asiantuntijat

Valiokunnassa on ollut kuultavana
- neuvotteleva virkamies Tiina Sinkkanen, sisäasiainministeriö.

Lisäksi kirjallisen lausunnon on antanut
— oikeusministeriö.

VALTIONEUVOSTON KIRJELMÄ

Ehdotuksen pääasiallinen sisältö

Direktiiviehdotuksen tarkoituksena on ottaa käyttöön lyhytaikainen oleskelulupa. Se voidaan myöntää henkilöille, jotka ovat joutuneet laittoman maahanmuuton tai ihmiskaupan uhreiksi ja jotka tekevät yhteistyötä kansallisten viranomaisten kanssa näiden rikosten tekijöiden vastaisessa toiminnassa. Direktiivin tarkoituksena ei ole todistajien tai uhrien suojelu vaan oleskeluluvan käyttöönotto.

Direktiivin mukainen uhri on täysi-ikäinen kolmannen maan kansalainen, jolle laittomassa maahanmuutossa avustamiseen tai ihmiskaupaan liittyvät teot ovat aiheuttaneet välitöntä haittaa.

Lyhytaikainen oleskelulupa myönnetään sellaisille henkilöille, joita tutkinta- ja syyteviranomaiset voivat perustellusti pitää uhreina.

Direktiivin mukainen lyhytaikainen oleskelulupa voidaan peruuttaa, jos uhri ei ole noudattanut luvan myöntämisen perusedellytyksiä tai jos viranomaiset katsovat, että yhteistyö perustuu vilppiin tai petokseen. Tämän lisäksi lupa voidaan peruuttaa yleiseen järjestykseen ja sisäiseen turvallisuuteen liittyvistä syistä.

Valtioneuvoston kanta

Kaikki ehdotuksesta pyydetty lausunnot eivät vielä ole saapuneet eikä yksityiskohtaisen valtioneuvoston kannan esittäminen tässä vaihees-

sa ole mahdollista. Kantaa tarkennetaan ehdotuksen ensimmäisen lukukerran jälkeen, kun tarkempi kuva komission tavoitteista on muodostettu. Myös muiden hallinnonalojen lausuntojen perusteella voidaan hahmottaa direktiiviehdotuksen vaikutukset kotimaiseen lainsäädäntöön.

Suomi tukee laittoman maahanmuuton torjuntaa sekä kannattaa erityisesti sellaista toimintaa, joka estää ihmiskauppaa, jossa käytetään maahanmuuttajia mm. taloudellisesti hyväksi. Tampereen Eurooppa-neuvoston päätelmien mukaisesti tällaisten rikosten uhrien ihmisoikeudet on taattava ottaen erityisesti huomioon naisten ja lasten ongelmat. Jäsenvaltioiden on yhdessä Europolin kanssa pyrittävä rikollisverkostojen tunnistamiseen ja hajottamiseen. Direktiiviehdotus voisi olla hyvä askel tämän päämäärän saavuttamiselle.

Ehdotuksessa olisi kuitenkin tärkeätä tehdä selvä ero ihmiskaupan ja ihmisten salakuljetuksen välillä. Myös tähän liittyvää uhri-käsitettä tulisi tässä yhteydessä pohtia, jotta todelliset uhrin erotettaisiin uhriksi tekeytyvistä. Tämän vuoksi olisi kannatettavaa, jos direktiivissä määriteltäisiin uhrin käsite.

Tutkinta- ja syyttäväviranomaisten lausunnoille annetaan direktiivissä suuri merkitys. Mikäli nämä viranomaiset katsovat, että uhrin yhteistyö on tarpeen, ulkomaalaisviranomaisilla ei ole harkintavaltaa oleskeluluvan myöntämisen

osalta muuten kuin yleiseen järjestykseen ja turvallisuuteen liittyvissä seikoissa.

Lyhytaikaisen oleskeluluvan voimassaolon päättymisen jälkeinen tilanne on ehdotuksessa jätetty turhan avoimeksi. Siinä viitataan kansalliseen ulkomaalaislainsäädäntöön ja siihen, että jos henkilö hakee lupaa muulla perusteella, jäsenvaltioiden on harkinnassaan otettava huomioon hänen osallistumisensa yhteistyöhön. Koska henkilö ei tiedä, onko hän oikeutettu jämmään maahan lyhytaikaisen luvan umpeutumisen jälkeen, tämä voi mahdollisesti johtaa siihen, ettei kuuden kuukauden väliaikaista lupaa katsota riittävän hyväksi kannustimeksi yhteistyöhön viranomaisten kanssa. Tämän direktiivin tavoite ei kuitenkaan ole oleskelulupakäytännön yleisempi harmonisointi.

Voidaan todeta, että direktiivi on kirjoitettu jäsenvaltioiden ja näiden viranomaisten näkökulmasta ja uhrin asema esimerkiksi tilanteissa, jolloin heitä ei voida poistaa maasta, on epäselvä ja vaatii tarkennusta.

Joissakin jäsenvaltioissa on jo olemassa ehdotusta vastaavaa lainsäädäntöä ja joissakin oleskelulupasäännöksiä voidaan joustavasti soveltaa ehdotuksen mukaisesti. Tämä olisi periaatteessa mahdollista Suomessakin; luvan myöntämiseen voitaisiin mahdollisesti soveltaa ulkomaalaislain 20 § 1 mom. 3 kohtaa.

VALIOKUNNAN KANNANOTOT

Perustelut

Valiokunta suhtautuu sinänsä myönteisesti laittoman maahanmuuton torjuntaan, mutta varauksellisesti tähän nimenomaiseen direktiiviehdotukseen. Valiokunta korostaa, että ehdotuksen määrittelyä uhrin käsitteestä tulee ehdottomasti selkeyttää, ja koska ehdotetuksessa olevat määraikaista oleskeluluvan päättymisen jälkeistä aikaa koskevat toimenpiteet jäävät avoimiksi, tulee ne määritellä ehdotettua tarkemmin.

Lisäksi valiokunta kiinnittää huomiota ehdotuksen 8 artiklan kohtaan "katkaissut kaikki siiteet", joka tulee ehdottomasti määritellä tarkemmin, jotta sitä voitaisiin tosiasialla soveltaa.

Lausunto

Lausuntonaan hallintovaliokunta kunnioittavasti ilmoittaa,

että valiokunta yhtyy asiassa valtioneuvoston kantaan.

Helsingissä 13 päivänä kesäkuuta 2002

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

pj.	Matti Väistö /kesk	Paula Lehtomäki /kesk
vpj.	Pertti Turtiainen /vas	Pekka Nousiainen /kesk
jäs.	Janina Andersson /vihr	Heli Paasio /sd
	Nils-Anders Granvik /r	Aulis Ranta-Muotio /kesk
	Rakel Hiltunen /sd	Pekka Ravi /kok
	Valto Koski /sd	Petri Salo /kok
	Lauri Kähkönen /sd	Arto Seppälä /sd
	Kari Kärkkäinen /kd	Marja Tiura /kok.

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

apulaissihteeri Jukka Savola.